

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Шиян Ольга, Афанасьєв Дмитро

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Анотації:

У статті розглянуто проблему формування компетентності вчителя фізичної культури в процесі його професійного становлення. Виявлено структуру значущих чинників, які визначають відношення до професії як вчителів, так і студентів. Встановлено, що задоволеність вибраною професією залежить від її об'єктивного визнання суспільством

In article the problem of forming of competence of teacher of physical culture in the process of its professional becoming is considered. The structure of meaningful factors, which determine attitude toward the profession of both teachers and students, is exposed. It is set, that satisfaction relies by the chosen profession on its objective confession by the company

В статье рассмотрена проблема формирования компетентности учителя физической культуры в процессе его профессионального становления. Выявлена структура значимых факторов, которые определяют отношение к профессии как учителей, так и студентов. Установлено, что удовлетворенность выбранной профессией зависит от ее объективного

IV. Науковий напрям

і від суб'єктивного розуміння важливості професії.

Конкурентоспроможність педагога залежить від рівня розвитку його мотиваційної, пізнавальної та соціальної сфер.

Ключові слова:

компетентність, конкурентоспроможність, вчитель, студент

and from the subjective understanding of profession importance. The teacher competitive ability relies on the level of development of its motivation, cognitive and social spheres.

competence, competitive ability, teacher, student

признания обществом и от субъективного понимания важности профессии. Конкурентоспособность педагога зависит от уровня развития его мотивационной, познавательной и социальной сфер.

компетентность, конкурентоспособность, учитель, студент

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування інформаційно-технологічного суспільства, докорінні зміни соціально-економічного, духовного розвитку держави потребують підготовки вчителя нової генерації. Реалізація цього стратегічного завдання зумовлена глибокими змінами в системі та структурі вищої освіти, а також необхідністю інтеграції національної освіти в європейський освітній простір [13].

Система професійної підготовки фахівців, у тому числі й фахівців галузі фізичного виховання та спорту, розвивається згідно з вимогами сучасних соціально-економічних умов. Нині суспільство з ринковою економікою, що постійно розвивається, вимагає від закладів освіти підготовки фахівців, здатних творчо, самостійно мислити, швидко пристосовуватися до змін, що відбуваються в навколишньому середовищі країни, готових до виконання своїх обов'язків у майбутній професійній діяльності [3].

Як зазначає Л. П. Сущенко [12], реалізація завдань до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту потребує плекання особистості, здатної до плідної професійної праці у сучасних умовах, готової до професійної діяльності, яка володіє не тільки системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й сформованістю і зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією. Все це вимагає нових підходів до розробки змісту, форм і методів професійної підготовки фахівців нової формації, впровадження у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів сучасних інформаційних технологій.

Пріоритетним завданням сучасної вищої педагогічної освіти сьогодні є орієнтація на компетентнісний підхід, у якому системоутворювальною освітньою метою є формування у майбутніх фахівців здатності поєднувати фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення та ефективною практичною діяльністю, дослідницьким підходом до вирішення конкретних навчально-виховних питань [10].

Проблема діагностики компетентності вчителя в процесі його професійного становлення набуває особливу актуальність у зв'язку з необхідністю визначення його конкурентоспроможності на ринку праці. Педагогічна діагностика, як система методів і засобів вивчення професійного рівня вчителя, на думку В. І. Уруського [9], створює основу для вивчення труднощів в роботі, сприяє усвідомленню і пошуку оптимальних шляхів їх подолання. Разом з тим, як відзначає автор, вона дозволяє визначити і сильні сторони вчителя, спланувати шляхи їх закріплення і розвитку в індивідуальному стилі педагогічної діяльності.

За допомогою діагностики можна вносити конкретність в діяльність кожного педагога, націлювати його на рішення практичних завдань, удосконалювати професійну компетентність.

Проблема діагностики професійної компетентності майбутніх педагогів розглядалася в працях І. Кузнецовой, В. Шадрикова [7].

Окремі аспекти фізичного виховання як педагогічного процесу і процесу професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту досліджувалися в працях науковців: Л. П. Сущенко [12], О. В. Тимошенко [13], І. А. Максимчук [5], Р. В. Маслюк [6] та ін.

Питанням щодо вдосконалення системи освіти шляхом впровадження компетентнісного підходу присвячені дослідження В. Азарова [1], Т. Г. Диби, В. М. Туманової [4], Д. В. Пеньковець [10], Н. М. Самсугіної [11] та ін.

Разом з тим, ціла низка питань, що стосується діагностики компетентності вчителя фізичної культури в процесі його професійного становлення залишається не вирішеною і це обумовлює дослідження в даному напрямку.

Дослідження, які складають основний зміст даної роботи, виконано згідно з держбюджетною темою «Розробка та реалізація оздоровчих інноваційних технологій у фізичному вихованні різних груп населення» (№ держ. реєстрації 0116U003476).

Мета дослідження – вивчення особливостей професійної компетентності вчителів фізичної культури.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, анкетування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. Дослідження проводилися на базі комунального вищого навчального закладу «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти». У дослідженнях взяли участь 30 вчителів початкових класів (1-4 класи), які проводять уроки з фізичної культури у своїх класах. Також дослідження були проведені на базі Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту. В анкетуванні прийняли участь студенти I курсу (20 юнаків та 10 дівчат) факультету «Фізичне виховання».

Для визначення мотивації та ціннісних орієнтацій вчителів початкових класів та студентів нами була використана методика виявлення факторів привабливості професії В. Ядова [2].

Формування відношення до професії є переважно педагогічною проблемою. Задоволеність професією – це інтеграційний показник, який відображає відношення суб'єкта до вибраної професії. Він абсолютно необхідний і надзвичайно важливий саме як узагальнена характеристика. Низька задоволеність професією в більшості випадків стає причиною текучості кадрів, а вона, у свою чергу, приводить до негативних економічних наслідків. Крім того, від задоволеності вибраною професією неабиякою мірою залежить і психічне здоров'я людини. Його збереженню сприяє також високий рівень професіоналізму – один з вирішальних чинників подолання психологічного стресу [2].

У ході дослідження нами було встановлено п'ять найбільш значущих факторів, які приваблюють вчителів до обраної професії. Це такі фактори, як «робота з людьми» (80,0%), «робота потребує постійної творчості» (80,0%), «робота відповідає моїм здібностям» (76,6%), «можливість самовдосконалення» (73,3%) та «можливість досягти соціального визнання, пошани» (70,0%).

Для студентів високе значення мають такі фактори, як «можливість самовдосконалення» (93,3%), «можливість досягти соціального визнання, пошани» (93,3%), «робота відповідає моїм здібностям» (86,6%), «робота з людьми» (83,3%) та «робота відповідає моєму характеру» (76,6%).

Серед негативних факторів, як вчителі, так і студенти зазначають наступні: «робота виходить за межі норми» (60,0% та 53,3% відповідно), «мало оцінюється важливість праці» (43,3% та 36,6%), «невелика зарплатня» (43,3% та 46,6%) та «частий контакт з людьми» (23,3% та 70,0%).

Отже, структура значущих чинників, які визначають відношення до професії як вчителів, так і студентів, майже співпадає.

Задоволеність вибраною професією залежить від її об'єктивного визнання суспільством і від суб'єктивного розуміння важливості професії.

Інший важливий чинник пов'язаний з мотивом творчості в майбутній професійній діяльності, тягою до творчості і тими можливостями, які представляє для цього робота за фахом. Дослідження показали, що даний чинник більш значим для вчителів початкових класів, ніж для студентів. Очікування і пошук творчих елементів в майбутній професії породжує особливе відношення до неї, істотно впливають на її вибір.

Як зазначає О. Митник [8], відповідно до вимог сучасного суспільства вчитель сьогодні має бути не лише професійно компетентним і творчо активним, а й конкурентоспроможним

фахівцем, характерними рисами якого є високий рівень самостійності, гнучкість мислення, здатність до педагогічної рефлексії та сформована потреба у самовдосконаленні. Конкурентоспроможність педагога залежить від рівня розвитку його мотиваційної, пізнавальної та соціальної сфер.

З метою діагностики рівня сформованості когнітивного компонента професійної стійкості вчителів початкових класів та майбутніх фахівців нами була використана «Експрес-діагностика особистісної конкурентоспроможності», яка представлена у формі біполярної шкали (спрямована на визначення рівня базових критеріїв конкурентоспроможності).

Таблиця 1

Діагностика рівнів особистісної конкурентоспроможності (%)

Рівні особистісної конкурентоспроможності	Вчителів	Студенти
Високий рівень	–	–
Середній рівень	23,4	50,0
Незначний рівень	–	6,7
Незначне переважання властивостей, що перешкоджають прояву ОК	76,6	43,3
Виразений рівень переважання властивостей, що перешкоджають прояву ОК	–	–
Високий рівень домінування властивостей, що перешкоджають прояву ОК	–	–

Результати дослідження свідчать (табл. 1), що більшість студентів мають середній рівень особистісної конкурентоспроможності, тоді як вчителів початкових класів (76,6%) – незначне переважання властивостей, що перешкоджають прояву ОК. На нашу думку це пов'язано як з відсутністю профільної освіти вчителів, так і з недостатнім проявом вольових якостей, притаманних заняттям спортом.

Аналіз взаємозв'язку рівня конкурентоспроможності і мотивації навчальної діяльності виявив, що серед студентів з середнім рівнем особистісної конкурентоспроможності провідними навчальними мотивами є «придбання знань» та «оволодіння професією». Це пояснюється їх налаштованістю на досягнення успіху в професії. У студентів з незначним переважанням властивостей, що перешкоджають прояву особистісної конкурентоспроможності переважає мотив «отримання диплома». Для цієї категорії студентів головною метою є не набуття професійних знань та умінь, а одержування документа про вищу освіту.

Отже, особистісний компонент визначає придатність спеціаліста до обраної професії і включає в себе особистісні якості і властивості, що сприяють успішності професійної діяльності спеціаліста в галузі фізичної культури. Сутність конкурентоспроможності сучасного фахівця полягає у його готовності до участі в конкуренції.

Не дивлячись на те, що задоволеність професією обумовлено безліччю чинників, її рівень піддається прогнозуванню. Правильне виявлення професійних інтересів і схильностей є важливим прогностичним чинником задоволеності професією в майбутньому. Причиною неадекватного вибору професії можуть бути як зовнішні (соціальні) чинники, пов'язані з неможливістю здійснити професійний вибір за інтересами, так і внутрішні (психологічні) чинники, пов'язані з недостатнім усвідомленням своїх професійних схильностей або з неадекватним уявленням про зміст майбутньої професійної діяльності [2].

Висновки. Сьогодні особливий інтерес педагогічних досліджень зосереджено на проблемі формування професійної компетентності фахівців різних професій, у тому числі й учителя фізичної культури. Це зумовлено значною інноваційною динамікою сучасного ринку праці, який висуває нові вимоги до випускників вищих навчальних закладів.

Результати сучасних наукових досліджень, аналіз практики роботи загальноосвітніх навчальних закладів дають змогу виявити, що переважна більшість фахівців фізичної культури недостатньо підготовлена до реалізації інтегрованої системи професійних функцій та потребує вдосконалення професійно-педагогічної компетентності.

У ході дослідження було встановлено найбільш значущі фактори, які приваблюють вчителів і студентів до обраної професії та негативні фактори. Задоволеність вибраною професією залежить від її об'єктивного визнання суспільством і від суб'єктивного розуміння важливості професії. Аналіз взаємозв'язку рівня конкурентоспроможності і мотивації навчальної діяльності виявив різні провідні навчальні мотиви студентів I курсу.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні особливостей професійної компетентності студентів, які отримають ступінь вищої освіти «Магістр».

Список використаних літературних джерел

1. Азаров В. Розвиток професійної компетентності вчителя фізичної культури в системі методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу / В.Азаров // Теорія та методика управління освітою. – 2012. – № 9.
2. Бордовская Н.В. Педагогика / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб: Питер, 2000. – 304с.
3. Безкоровайна Л.В. Деякі аспекти організації процесу підготовки фахівців фізичного виховання та спорту до майбутньої професійної діяльності у вищих навчальних закладах / Л.В. Безкоровайна, А.В. Святий // Вісник Запорізького національного університету. – 2009. – №2. – С.5-10.
4. Диба Т.Г. Професійні компетенції та компетентності вчителя фізичної культури / Т.Г. Диба, В.М. Туманова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: досвід, проблеми, рішення». – К., 31.10.2014. – С.5-12.
5. Максимчук І.А. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед наук : 13.00.04 / І.А. Максимчук / Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2017. – 285с.
6. Маслюк Р.В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в системі «педагогічний коледж – педагогічний університет»: дис. ... канд. пед наук : 13.00.04 / Р.В. Маслюк / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2015. – 286с.
7. Методика оценки уровня квалификации педагогических работников / Под ред. В.Д. Шадрикова, И.В. Кузнецовой. – М, 2010. – 176с.
8. Митник О. Розвиток конкурентоспроможності сучасного вчителя у межах внутрішньошкільної методичної роботи / О. Митник // Рідна школа. – 2013. – №1-2. – С.37-42.
9. Педагогічна діагностика: [методичні рекомендації] / укл. В.І.Уруський. – Тернопіль, 2012. – 129 с.
10. Пеньковець Д.В. Компоненти професійної компетенції у майбутніх учителів фізичної культури [Електронний ресурс] / Д.В. Пеньковець // Режим доступу: <http://visnyk.chnpri.edu.ua>.
11. Самсутіна Н.М. Професійна компетентність як показник якості фахової освіти майбутнього вчителя фізичної культури [Електронний ресурс] / Н.М.Самсутіна // Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/329/84/>.
12. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / Л.П. Сущенко. – Київ, 2003. – 46с.
13. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / О.В. Тимошенко. – Київ, 2009. – 35с.